

Sanglaudos politikos ateitis: naujos tendencijos vertinimo srityje

2011-02-22

Pristatymas Komisijai 2014-2020 metų ES struktūrinės paramos klausimams spręsti.
Pristatymas parengtas pagal projektą „ES struktūrinės paramos vertinimas ir vertinimo galimybių stiprinimas Lietuvoje 2009 m.“. Paslaugas projektui pagal 2010-01-20 sutartį Nr.14P-5 su Finansų ministerija teikia VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ (ESTEP) kartu su VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutu (VPVI)

Pranešimo turinys

- Sanglaudos politikos ateitis ir (kintantis) vertinimo vaidmuo (pagrindinės Barca ataskaitos ir kitų politikos dokumentų nuostatos)
- Sanglaudos politikos vertinimo naujovės: dėmesys poveikiui ir tikslumui.

Sanglaudos politikos ateitis ir vertinimo vaidmuo

Orientacija į rezultatus

Sanglaudos politikos reformos kontekstas

- Auganti įrodymų svarba sprendimų priėmimo procese (“įrodymų banga”);
- 2000-2006 m. baigiamojo vertinimo patirtis ir rezultatai (ES lygiu);
- ES biudžeto peržiūra ir įrodymų apie politikos efektyvumą (angl. *cost effectiveness*) svarba;
- Didesnis dėmesys politikos poveikio vertinimo kokybei ir tikslumui, ypač atliekant kiekybinį vertinimą

Sanglaudos politikos ateitis:

- **TIKSLAS** - orientacija į rezultatus, o ne lėšų įsisavinimą.
- **PRIEMONĖS** tikslui pasiekti:
 - Programavimo kokybė;
 - Stebėseną ir vertinimas (patikimi įrodymai apie rezultatus);
 - Paskatos ir nuobaudos atsižvelgiant į rezultatus (angl. *conditionalities and incentives*);
 - Aukšto lygio politiniai debatai apie rezultatus.

Priemonės (1)

- **Programavimo kokybė:**
 - Koncentruota politika (ribotas prioritetų skaičius);
 - Geresnis planavimas: aiškūs tikslai, laukiami rezultatai, aiški intervencijos logika.
- **Geresnė stebėseną:**
 - Rodiklių kokybė, aiškūs kiekybiniai tikslai;
 - Privalomi pagrindiniai (angl. *core*) rodikliai (galimybė palyginti, vertinti efektyvumą);
 - Dėmesys duomenų rinkimui (prielaida vertinimui);
 - Rodiklių ir poveikio vertinimo atskyrimas (įgyvendinimo pažanga v. mokymasis, kas veikia ir kodėl).

Priemonės (2)

- **Kokybiškesnis vertinimas:**
 - Įvairių vertinimo metodų derinimas (kiekybiniai, kokybiniai);
 - Tikslesnių vertinimo metodų taikymas;
 - Vertinimas pagal svarbiausias intervencijų sritis;
 - Privalomi vertinimo planai;
 - Vertinimas rengiant (*ex ante*), įgyvendinant (*ongoing*) ir įgyvendinus (*ex post*) programas (skirtinga vertinimo paskirtis);
 - Kintantis požiūris į loginį modelį, stebėsenos ir vertinimo paskirtį.

Priemonės (3):

- **Sąsajų tarp rezultatų ir paskatų/nuobaudų užtikrinimas:**
 - Reikia gerai suplanuotų tikslų ir patikimų įrodymų apie rezultatus;
 - Paskatos gali būti finansinės (pvz., įgyvendinimo rezervas) ir nefinansinės (pvz., RegioStars, gerosios praktikos viešinimas)
 - Nuobaudos - finansinės
- **Dėmesys rezultatams politiniu lygiu:**
 - Aukšto lygio politiniai debatai apie rezultatus (kas veikia, kodėl);
 - Strateginės ataskaitos - pagrindas politiniams debatams;
 - Vertinimų apibendrinimas praėjus 5 m. nuo įgyvendinimo pradžios (galimybė palyginti skirtingų šalių rezultatus, apibendrinti ES lygiu).

Vertinimo vaidmuo skirtinguose programos ciklo etapuose

Programavimas

- Tikslų, prioritetų, laukiamų rezultatų ir rodiklių patikrinimas;
- Programos teorijos išgryninimas;
- Reikalingų duomenų, jų rinkimo procedūrų, atsakomybės numatymas.

Įgyvendinimas

- Įgyvendinimo rezultatų vertinimas pagal intervencijos sritis;
- Įrodymai apie rezultatus (reikalingi taikant paskatas ir nuobaudas);
- Indėlis į strategines ataskaitas ir politinius debatus apie rezultatus;
- Vertinimų apibendrinimas (po 5 m. nuo įgyvendinimo pradžios).

Užbaigimas

- Vertinimo rezultatai - svarbus įrodymų šaltinis priimant sprendimus dėl būsimų intervencijų (kas veikia, kam ir kodėl);
- Nors baigiamasis vertinimas - EK atsakomybė, kiekviena šalis turi imtis iniciatyvos ir įvertinti intervencijų poveikį.

Naujos tendencijos poveikio vertinimo srityje

Dėmesys poveikio vertinimo tikslumui

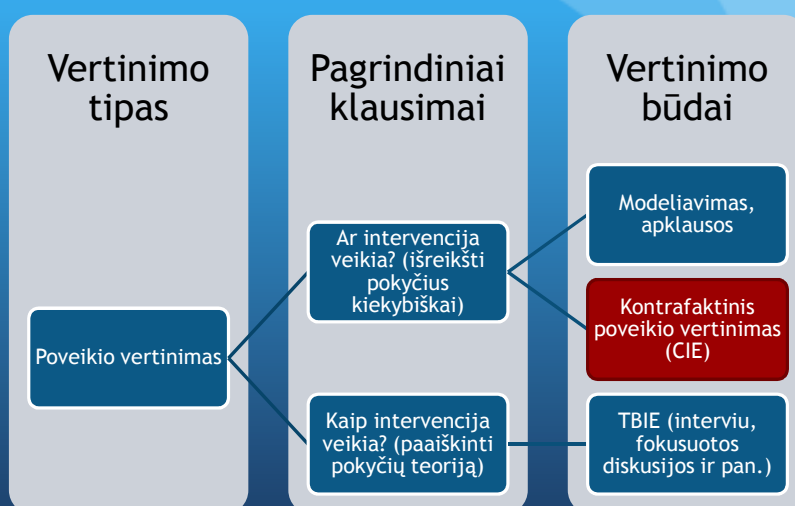
Poveikio vertinimas - vienas iš Sanglaudos politikos valdymo reformos ramsčių

Poveikio vertinimas - svarbi mokymosi priemonė (kas veikia, kam ir kodėl), kuris turi būti:

- Aiškiai atskirtas nuo stebėsenos rodiklių;
- Kontrafaktinis (kur įmanoma);
- Prospektyvus (išankstinis);
- Atliekamas taikant eksperimentinius metodus;
- Skatinamas Europos Komisijos;
- Įgalinamas iš anksto renkant reikalingus duomenis.

Poveikio vertinimo logika

Poveikio vertinimo samprata

Poveikio vertinimas - intervencijos pasekmių analizė (angl. *outcomes*), kuria siekiama išsiaiškinti politikos ar programos įgyvendinimo padarinius (angl. *effects*), **palyginant faktinę situaciją su kontrafaktine**, t.y. situacija, kuri būtų buvusi, jei politika ar programa nebūtų įgyvendinta.

Faktinė situacija - reali situacija, tačiau tai (daugeliu atvejų) nėra programos poveikis (situacija gali keistis ir be programos).

Kontrafaktinė situacija - hipotetinė situacija; turint pakankamai duomenų, galima "apskaičiuoti".

Kas lemia intervencijos poveikio vertinimo metodo pasirinkimą?

- **Intervencijų tikslas** (CIE tinkamesnis, kai politikos intervencijos yra orientuotos į elgsenos pokyčius, o ne lėšų perskirstymą);
- **Intervencijų priklausomybė nuo konteksto** (pvz., didelių infrastruktūrinių projektų poveikis yra susijęs su konkrečiu kontekstu, todėl mažas CIE rezultatų išorinis validumas);
- **Intervencijų kompleksškumas** (CIE mažiau tinkamas, kai tą patį analizės vienetą veikia daug įvairių (ir pasikartojančių) intervencijų);
- **Potencialių paramos gavėjų skaičius ir intervencijos apimtis** (CIE tinka, kai potencialių paramos gavėjų skaičius yra didelis, bet ne visi gauna paramą - yra iš ko sudaryti KG);
- **Vertinimo lygis** (CIE netinka intervencijų poveikiui makro lygiu vertinti, geriau modeliavimas).

CIE tinkamumas skirtingoms intervencijoms

Intervencijos pobūdis	Parama įmonių MTEP	Investicinė parama	Atsinaujinanti energetika	Miestų atnaujinimas	Transporto infrastruktūra	Žmogiškųjų išteklių plėtra
Elgsenos pokyčiai v. perskirstymas	++	++	++	+	+	+
Atkartojama v. unikali	++	++	+	-	-	++
Homogeniška v. mišri	++	+	+	--	-	+
Didelis potencialių paramos gavėjų skaičius	+	++	+	-	--	++
CIE tinkamumas	A	A	V	Ž	Ž	A

Paaiškinimai: ++ aiškus indėlis, + nedidelis indėlis, -nedidelė kliūtis, -- didelė kliūtis;
A - aukštas, V - vidutinis, Ž - žemas

* Šaltinis: Martini A., *Counterfactual Impact Evaluation: what it can (and cannot) do for cohesion policy*, 2009.

Keletas kokybiško poveikio vertinimo prielaidų

- **Aiški intervencijos "pokyčių teorija"**: pageidautina, kad ji būtų apibrėžta dar intervencijų planavimo metu, kad būtų aišku, kokių pokyčių (poveikio) ir koku būdu siekiama;
- **Konkretūs vertinimo klausimai**, diktuojantys konkrečių metodų poreikį;
- **Prospektyvus poveikio vertinimas**: įtraukti vertintojus jau intervencijų planavimo metu (kontrolinė grupė, duomenys).

Apibendrinimas

- **Dvi vertinimo rūšys:** įgyvendinimo vertinimas v. poveikio vertinimas (atskaitomybė, įgyvendinimo procedūrų tobulinimas v. mokymasis, “įrodymų” surinkimas);
- **Stebėsenos rodiklių neužtenka poveikiui įvertinti:** produktai, rezultatai v. poveikis (nors rodikliai pasiekti, poveikis tikslinėms grupėms gali būti ne toks, kokio tikėtasi);
- **Skirtingų metodų derinimas:** kiekybinis v. kokybinis vertinimas (kiekybinis vertinimas sudaro galimybę atlikti investicijų efektyvumo vertinimą, kaštų-naudos analizę; svarbu tikslumas, todėl aktualus CIE);
- **Išankstinio pasirengimo svarba:** prospektyvus v. retrospektyvus poveikio vertinimas (reikalingas išankstinis pasirengimas taikyti kai kuriuos tikslesnius metodus, duomenų surinkimas).

Ačiū už dėmesį

Daugiau informacijos:
 VšĮ “Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai”
 Olimpiėčių g. 1-6, Vilnius
 El. p. k.maniokas@estep.lt
 Tel. (8 5) 269 0116